

Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) inicijuoto tyrimo „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2023-2024“ duomenimis, gyventojai su situacijomis, kuriose iš jų būtų reikalaujama kyšio, susiduria vis rečiau. Per pastarąjį dešimtmetį davusių kyši skaičius krito nuo 24 iki 9 proc., tačiau korupcijos problema Lietuvoje išlieka, gyventojų nuomone, labiausiai korumpuotos institucijos yra gydymo įstaigos, Seimas, teismai, savivaldybės bei politinės partijos ir politikai. Per pastaruosius metus pastebima įmonių vadovų atsakomybės už antikorupcinę aplinką stiprėjimo tendencija - 67 proc. įmonių vadovų mano, kad patys yra atsakingi už korupcijos paplitimą Lietuvoje, palyginti su 2021 metais, tokių buvo 44 proc.

„STT inicijuoto tyrimo „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ naujausiais duomenimis, Lietuvoje vis rečiau susiduriama su kyšininkavimu, tačiau korupcijos problemos aktualumas visuomenėje nemažėja. Visuomenės nuomone, labiausiai korupcija paplitusi gydymo įstaigose, Seime, teismuose, savivaldybėse bei tarp politinių partijų. Be to, trečius metus iš eilės prastėja energetikos sektoriaus korumpuotumo vertinimas. Pagrindiniu antikorupciniu iššūkiu išlieka žemas visuomenės ryžtas pranešti apie korupcinius nusikaltimus“, – teigia STT direktorius Linas Pernavas.

Korupcijos problema Lietuvoje išlieka aktuali

37 proc. gyventojų korupciją nurodė kaip labai rimtą problemą šalyje ir naujausiame tyrime tarp 19 vertinamų problemų korupcija atsidūrė penktoje vietoje (2022 m. – 34 proc.). Įmonių vadovai korupciją kaip labai rimtą problemą paminėjo 9-oje vietoje – 24 proc. (2022 m. – 24 proc.), o valstybės tarnautojai – 7-oje vietoje – 28 proc. (2022 m. – 32 proc.). Vienas iš penkių respondentų manė, jog korupcijos mastai per pastaruosius metus sumažėjo (20 proc.), o vienas iš keturių apklausoje dalyvavusių gyventojų manė, kad korupcijos mastai augo.

Gyventojų, įmonių vadovų ir valstybės tarnautojų nuomone, labiausiai korumpuotos institucijos yra gydymo įstaigos, Seimas, teismai, savivaldybės bei politinės partijos ir politikai. Savivaldos lygmeniu respondentai kaip labiausiai korumpuotus įvardijo viešųjų pirkimų skyrius ar komisijas, statybos skyrius, žemės duomenų skyrius, verslo licencijavimo ir leidimų skyrius bei architektūros ir urbanistikos arba teritorijų planavimo skyrius.

Respondentų vertinimu, labiausiai paplitusios korupcijos formos Lietuvoje – nepotizmas, politinių partijų narių protegavimas ir palankių įstatymų, naudingų atskiroms grupėms priėmimas bei įgaliojimų viršijimas. Gyventojų nuomone, lyginant su ankstesniais metais,

visos šios korupcijos formos buvo paplitusios labiau, o įgaliojimų viršijimo paplitimo vertinimas išaugo net 10 proc. Daugiau nei pusė įmonių vadovų (56 proc.) akcentuoja sprendimų priėmimo vilkinimą kaip vieną labiausiai paplitusių korupcijos formų.

Energetikos sektoriaus institucijų vertinimas visuomenėje blogėja

Energetikos ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų vertinimas, remiantis gyventojų ir įmonių vadovų atsakymais, blogėjo trečius metus iš eilės ir dabar ši ministerija yra vertinama kaip labiausiai korumpuota. Kaip ministerijos, kuriose korupcija paplitusi labiausiai, taip pat buvo įvardintos Sveikatos apsaugos ir Žemės ūkio ministerijos bei joms pavaldžios įstaigos.

Kyšio reikalavimo patirtys darosi retesnės

Vertinant ilgalaikėje perspektyvoje, gyventojai su situacijomis, kuriose iš jų būtų reikalaujama kyšio, susiduria vis rečiau. Gyventojų, davusių kyši, skaičius pastaraisiais metais buvo 9 proc. (2022 m. – 10 proc., 2018 m. – 12 proc., 2014 m. – 24 proc.). Gerokai rečiau kyši teko duoti gyventojams iki 35 metų amžiaus (3 proc.). Per pastaruosius metus kyši nurodė davę 1 proc. valstybės tarnautojų. Savo ruožtu kyšio davimo patirtis tarp įmonių vadovų reikšmingai nesikeičia nuo 2014 m.: naujausiame tyrime 5 proc. įmonių vadovų nurodė, kad per pastaruosius 12 mėnesių teko duoti kyši sprendžiant su verslu susijusius reikalus.

Su didesne kyšio prievartos rizika gyventojai ir toliau susiduria sveikatos apsaugos sektoriuje, nors rodikliai šiose įstaigose nuosekliai mažėja. Dažniausiai su kyšio reikalavimų respondentai susidūrė respublikinėse ligoninėse ir klinikose (12 proc.), ir miestų ir rajonų ligoninėse (9 proc.), dažniausiai kyšio reikalavimas ir jo davimas buvo susijęs su chirurginėmis operacijomis.

Taip pat rizikos stebimos privalomos automobilių techninės apžiūros centruose, kur tarp reikalus tvarkiusių gyventojų su kyšio reikalavimu teigė susidūrę 8 proc. respondentų.

Respondentų nuomone, į sprendimų priėmimą vienodai įsitraukti visos suinteresuotos grupės negali

Vertinant sprendimų priėmimą Lietuvoje, 42 proc. gyventojų, 31 proc. įmonių vadovų ir 24 proc. valstybės tarnautojų pasisakė, kad sprendimų priėmimas Lietuvoje yra uždaras arba visiškai uždaras. Pastebėta, kad antrus metus iš eilės mažėjo sprendimų priėmimą kaip atvirą vertinanti valstybės tarnautojų dalis – 2023 m. tokių buvo 15 proc., 2022 m. – 20 proc., 2021 m. – 31 proc.

Valstybės tarnautojų ir įmonių vadovų nuomone, didžiausia įtaka sprendimų priėmimui siekiama daryti energetikos, farmacijos ir statybų sektoriuose. Dažniausiai minėti įtakos darymo būdai, respondentų vertinimu, išlieka tie patys kaip ir ankstesniais metais: naudojimasis pažintimis, neoficialūs susitikimai ir finansinio atlygio už palankų sprendimą pažadėjimas.

Visuomenės pasiryžimas kovoti su korupcija išlieka silpnas

Dėl korupcijos paplitimo respondentai pirmiausia atsakingais laiko valstybės tarnautojus, teisėsaugos pareigūnus, teisėjus ir politikus. Per praėjusius metus sumažėjo gyventojų, manančių, kad jie ir jų artima aplinka taip pat atsakingi už korupcijos paplitimą Lietuvoje. Atsakomybę dėl korupcijos paplitimo sau prisiima 42 proc. gyventojų, kai 2022 metais buvo 48 proc., atsakingais savo aplinkos narius – šeimą, artimuosius bei pažįstamus – laiko 43 proc. gyventojų, kai 2022 metais tokių buvo 49 proc.

Jau kelis metus iš eilės pastebimos įmonių vadovų atsakomybės už antikorupcinę aplinką stiprėjimo tendencijos. Naujausiame tyrime 67 proc. jų manė, kad patys yra atsakingi už korupcijos paplitimą Lietuvoje, palyginti su 63 proc. 2022 metais ir 44 proc. 2021 metais.

Respondentai nėra nusiteikę pranešti apie korupciją. Nors kas antras gyventojas (55 proc.) teigė pasitikintis Specialiųjų tyrimų tarnyba ir 58 proc. žino, kur pranešti apie korupciją, tik vienas iš aštuonių (13 proc.) pasirinktų tai padaryti. Tarp įmonių vadovų 71 proc. jų žino, kur galima kreiptis, bet tik vienas iš keturių (26 proc.) yra nusiteikęs pranešti apie korupciją. Valstybės tarnautojų antikorupcinis potencialas yra aukštesnis nei kitų tyrimo grupių. 71 proc. tarnautojų žino, kam pranešti apie korupciją, o 50 proc. teigė, kad praneštų apie korupciją su ja susidūrę.

Pagrindinės nepranešimo apie korupciją priežastys išlieka nuostata, kad nėra prasmės pranešti, nes su tuo susijusių asmenų vis tiek niekas nenuteistų ir įsitikinimas, kad tie, kas praneša, galų gale nukenčia skaudžiausiai. Šie įsitikinimai per pastaruosius metus ypač sustiprėjo tarp valstybės tarnautojų. Labiausiai galimą neigiamą poveikį, pranešus apie korupciją, valstybės tarnautojai siejo su padidėjusia tikimybe patirti spaudimą darbe (78 proc.) ir galimai netekti darbo (64 proc.).

Naujausias Lietuvos korupcijos žemėlapis: kyšių reikalaujama mažiau, tačiau korupcijos problema Lietuvoje išlieka

